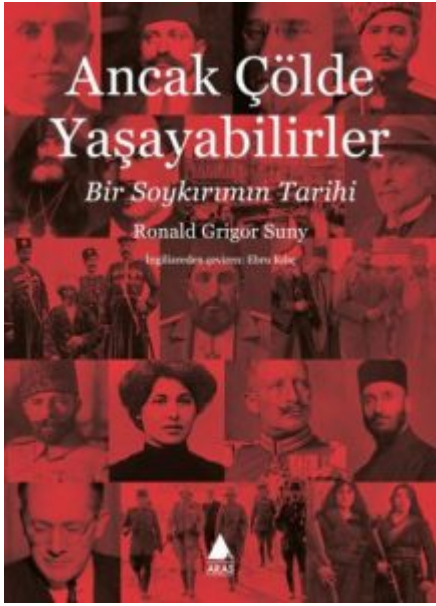

Nazan Maksudyan: Unutulmuş Soykırım ya da Senede Bir Gün

Posted on 30/04/2017

Ronald Grigor Suny'nin kapsamlı çalışması *Ancak Çölde Yaşayabilirler: Bir Soykırımın Tarihi*, (Aras Yayıncılık, 2016) Ermeni soykırımına dair neredeyse eksiksiz bir anlatı sunan muazzam bir kitap. Suny, A'dan Z'ye konunun tüm veçhelerini inceliyor; öncesinden sonrasına soykırımın kronolojisini kurguluyor; tarihyazımında bugüne dek mevcut olan tüm tartışmaları dikkate alıyor. Kitap sadece birincil kaynaklar üzerine detaylı bir panorama sunmakla kalmıyor, aynı zamanda 'sözde' kaynaklardan da bahsediyor. Suny soykırımın planlanmasında İttihat ve Terakki'nin lider kadrosunun hedefleri ve motivasyonları hakkında analitik bir inceleme sunduğu gibi, bu kişilerin

duygu dünyaları hakkında da bir fikir edinmemize olanak tanıyor. Kitap büyük ölçüde 1915-1918 aralığında incelenen soykırımın tarihsel seyriden öteye geçerek, soykırımın hemen sonrasındaki dönemde soykırımdan kurtulanların ve faillerin hayatlarının seyrine de değiniyor. Tartışmalı terimlerden milliyetçi tarihyazımının ezberlerine, kitap son yüz yılda üretilmiş tüm söylemlerin bir özetini sunuyor.

Suny'nin eseri, birincil kaynaklara dayanan özgün bir araştırmanın neticesi değil. Fakat yazar konu üzerine bugüne dek yapılmış, eski veya yeni, iyi tarihçilik örneği olan araştırmaları, bunun yanı sıra çok sayıda basılmış anı türünde eseri mükemmel bir şekilde sentezliyor. Bölgede konuşulan hâkim dillerin yanı sıra, Batı dillerinde yazılmış çok çeşitli kaynakları esas alarak, Ron Grigor Suny soykırımın tarihine dair bugüne dek yazılmış en

bütünlüklü eseri ortaya koyuyor. Tarihçilik mesleği açısından kurgunun âdeta eksiksiz olması bir yana, kitap ayrıca bir solukta okunabilecek kadar akıcı yazılmış. Suny, kişisel anekdotlara, ailesine, tanıklıklara sıkça yer verdiği anlatıda, okurun dikkatini her daim ayakta tutmayı başarıyor. Kitap siyasi ve tarihsel açıdan son derece tartışmalı bir konuyu, abartısız ve sade bir dille tartışıyor. Ancak Çölde Yaşayabilirler'in olağanüstü taraflarından biri de akademik açıdan üstün standartlarda yazılmış olmasına karşın, olası okur kitlesinin akademisyenler ve/veya öğrencilerden çok daha geniş olması. Hiç şüphe yok ki, Ermeni soykırımını konusunda bir şeyler okumak, öğrenmek isteyen meraklı herhangi birine tavsiye edilecek ilk kitap Ancak Çölde Yaşayabilirler olacaktır.

De Te Fabula Narratur

Ancak Çölde Yaşayabilirler'in yazılma sürecini ve Ron Grigor Suny'nin kitabıyla ilişkisinin farklı bir samimiyet derecesi arz ettiğini söylemek yanlış olmaz. Elbette tüm sosyal bilimciler araştırmalarıyla aralarında kişisel bir bağ oluştuğunu hissederler. Yıllarca aynı deliği kazmaya, bir şeyleri gün yüzüne çıkarmaya çabalarsınız. Sonra bulduklarınızı masanın üstüne dizer, yıllarca aynı sandalyenin üstünde, geçmeyen sırt ağrıları ve görme sorunlarıyla yazar durursunuz. Dolayısıyla böyle hacimli bir araştırmayı bir kitaba dönüştürmek, ister istemez yazar ve çalıştığı konu arasında kişisel bir ilişki oluşturur. Ancak sanırım bu kitapta bundan daha fazlası var.

Suny'nin bu kitabı soykırım üzerine yıllara dayanan birikimini derlemek ve araştırmalarının sonuçlarını paylaşmak için yazmış olduğunu söylemek eksik bir anlatım olacaktır. Suny, yazdığı giriş bölümünün en son cümlesinde büyük anne ve dedesinin de soykırımın kurbanları arasında olduğunu söylüyor. Kitabın tamamında onların varlığını bir şekilde hissedebileceğiniz bir atmosfer yaratmayı da başarıyor. Ancak Çölde Yaşayabilirler'in yazarın ciddi anlamda kişiselleştirdiği bir ilginin neticesi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kişisel derken kast ettiğim sadece ailesinden ya da toplumsal bellekten söz etmesi değil.

İlerleyen yıllarda belki de tarihçinin başyapıtı olarak değerlendirilecek olan eser, belli ki yıllardır Suny'nin içinde bir yerlerde yazılacağı günün gelmesini bekliyormuş. Sanki yazar ahlâki bir sorumluluğun ağırlığıyla, bu kitabı yazmak zorunda hissetmiş ve son noktayı koyana dek duramamış. Sait Faik'in Haritada Bir Yer'in son cümlesinde hayatının itirafını yaparak, "yazmasaydım delirecektim" demesi gibi Suny de bu kitabı yazmayı bitirdiğinde pekala aynı şeyi söylemiş olabilir. Ancak Çölde Yaşayabilirler en karmaşık analizleri öylesine doğallıkla anlatabiliyor ki, bir inceleme kitabından ziyade bir kişisel anlatıyı anımsatıyor. Ron Grigor Suny, soykırımı yaşayan Ermenileri anlatırken aynı zamanda da kendi hayat hikâyesini anlatmış.

Mayınlı Bölgeler

Ermeni Soykırımı üzerine yapılan araştırmaların bugün geldiği noktada mayınlar ne yazık ki hâlâ temizlenmiş değil. Türkiye'nin kuruluşundan itibaren bizzat inşa ettiği ve beslediği tehditkâr inkârcılık yüz yıl sonra hâlâ dimdik ayakta. Bırakın soykırımı, Ermenilerin herhangi bir şekilde öldürülmüş (katl) olduklarını kabul etmeye yanaşmayan inkârcı söylem, yeri geldiğinde, hem suçlu hem güçlü tavrını saklamayı başaramadığı için, "gavura vurur gibi vurun" demekten de kendini alamıyor. Madalyonun öteki yüzünde ise soykırımın tanınması için yıllardır çaba harcaması dolayısıyla takdire şayan, ancak özcü ya da aşırı genellemeci varsayımları yüzünden yeterince titiz bir analiz sunamayan bir tarihçilik var. Suny, inkârcılık ve milliyetçilik mayınlarını başarıyla bertaraf ederek, olabildiğince dengeli ve serinkanlı bir anlatı kuruyor.

Ancak Çölde Yaşayabilirler, soykırımın faillerini çeşitli merceklerden inceleyen, farklı kaynaklara, duygusal unsurlara dayanarak, "Türkler" ya da "İttihatçılar" diye genellemeksizin, tek tek kişileri de anlamayı hedefleyen cesur bir girişim. Suny, niyet üzerine çok daha derinlemesine düşünmemizi ve bu zalim stratejinin nasıl olup da hayata geçirebildiğini daha iyi anlamamızı sağlıyor. Bu yönüyle eser, dönemin Osmanlı siyasetini

kontrol eden en etkili figürlere, lider kadrosuna, üst düzey bürokratlara dair incelikli bir analiz sunuyor. Ancak yine de kararları alanların, neredeyse hiçbir zaman onları uygulayanlar olmadığını akıldan çıkarmamak gerekir. (Talat yeri geldiğinde bu gerçeği bir bahane olarak kullanacaktır.)

Kitap üzerine yorum yapan birçok uzman Suny'nin tarafsız bir yaklaşımı olduğunu, failleri adil bir yargılama sürecine tâbi tuttuğunu ve şeytanlaştırmadığını belirtti. Yukarıda belirttiğim mayınlar dolayısıyla, "iyi Türkler de vardı," (the righteous) vurgusunun öne çıkması, uzlaşmacı yeni tarihçilik için vazgeçilmez bir unsur. Öte yandan, şunun da altını çizmek gerekir. Soykırım tarihçiliğinin bugün geldiği noktada belki çok daha ilginç ve önemli olan, sıradan insanların motivasyonlarını da hesaba katmak. Sıradan insanlar nasıl katil, tecavüzcü, hırsız oldular? Suçlarıyla yüzleştiler mi? Ermeni Soykırımı cezalandırılmadığı gibi unutulmuştur. Yüz binler öldürülmüş, sürülmüş, zorla alıkonulmuş, Müslümanlaştırılmış, mallarına el konulmuştur. Ermeni toplu mezarları üzerine yeni bir ulus-devlet inşa edilmiştir. Ancak, 1920'ler, 1930'lar Türkiye'sinde soykırımla ilgili çıt çıkmamaktadır. (Bugün bile ancak senede bir gün sessizlik bozuluyor). Âdeta soykırım hiç olmamış gibidir. İfşa edilmeyen suç, zaman aşımıyla caiz sayılmıştır. Halihazırda soykırımın kamusal anlatısında büyük ölçüde eksik olan, reddedilen ve susturulan "iyi Türklerin" varlığı değil. Yıllardır zaten dinliyoruz bu hikâyeleri. Esas büyük boşluk yapılan kötülüğün bizatihi kendisi, zalimin zulmü.

Kaynak: bianet.org